

БУДИМИР ПОТОЧАН
Факултет за културу и медије
Београд

УДК 169.942:316.66
Прегледни рад
Примљен: 20.12.2013
Одобрен: 23.01.2014

ЕМОЦИОНАЛНА ПИСМЕНОСТ УЗ „ГРАМАТИКУ“ ДРУШТВЕНОГ СТАТУСА

О специфичним (и ексклузивним) новинарским изворима информисања у савременој пракси, о приступу, ословљавању и обраћању

Сажетак: У оквиру теме о специфичним и ексклузивним изворима информисања у савременој пракси посебно је осветљена вештина доспевања до таквих извора с адекватним приступом, ословљавањем и обраћањем изузетним саговорницима новинара. Да би се та вештина приближила младим и будућим посленицима јавне речи, протумачени су појмови емоционална писменост и емоционална интелигенција, из домена савремене психологије, широко иначе популарисаним у науци и публицистици, о чему су данас већ написани и неки светски бестселери. На тој основи приступило се обради специфичних новинарских извора информисања. Текст је базиран на постулату у новинарству да је информација онолико квалитетна колико је квалитетан извор информације, што се емпиријски потврђује мноштвом одабраних примера који су изложени. Из тога проистичу и појмови ексклузивност и ексклузивна вест, због чега су и они обрађени у овоме раду.

Кључне речи: извори информација, емоционална писменост, емоционална интелигенција, друштвени статус, ословљавање и обраћање, ексклузивност

Рецепција текста било научног, уметничког, било новинарског подразумева неизбежну узајамност у тројству између писца, текста и читаоца. Прихватање и усвајање садржаја пријемчиво је само уз један услов, а он се једноставно и назива – поверењем. И заиста, сматра се темељним баш у новинарској професији. Ствара се и развија првенствено између извора информисања и новинара, али и између новинара и његове редакције. Тек задобијањем поверења, којем је залог поузданост новинара, остварује се предуслов за прихватање новинарског рада и код

извора информисања, и у матичној редакцији и, нарочито, код оних којима се обраћа - рецепијената (читалаца, слушалаца, гледалаца). Без тога, како се то у пракси каже и увелико потврђује, нити се може стећи нити се може постати новинарско име.

На почетку ма каквог новинарског рада неизбежан је одговор на питање: уз помоћ којих извора информисања обрадити тему? Који су усмени извори? Које личности могу валидно да одговоре на питања новинара? Уз помоћ којих веродостојних докумената? Да ли и уз архивско истраживање? На основу овакве првобитне упитаности некако проистиче и могућа најшира подела новинарских извора информисања: на **персоналне**, личне, усмене и на **писане**, докуменотоване, уз писани доказ. Каквегод и којегод изворе информисања да користи новинар у своме раду, мораће унапред да зна – преваходно од квалитета извора зависиће и квалитет истраживања а, у крајњој консеквенци, и квалитет текста. Зато и јест од толике важности да новинар јасно зна колико веродостојним и колико квалитетним изворима информисања располаже при заснивању истраживања.

Из праксе је добро познато да информација уобичајено вреди онолико колико је вредан извор информације. У томе су углавном сагласни и теоритичари који се баве разматрањем питања извора информација у новинарству.¹ Заједничко им је и то што, осим најшире поделе извора, указују и на оне електронске и дигиталне, затим на истраживања на терену, па и на лична запажања новинара, што даровитом новинару може додатно да подстакне критички начин размишљања. У новије време посебно се указује и на документацију, као банку података, из које се црпе информације и са фотографија, аудио и видео записа, јер и оне представљају валидан документ с веродостојним чињеницама, па као такве такође постају добродошао извор информација. Даљи корак напред у добром правцу је рад данског новинара Ларса Милера, чији синопсис истраживачког чланка, са дванаест поглавља и седамдесет питања, као некакав практикум, омогућава широк увид у начине доспевања до поузданих новинарских извора информисања.² Својом мозаичном структуром, укрштањем питања и новинарских извора информисања посредно указује на предности образовања новинара, али, чини нам се, још можда значајније на вештину сналажења у увек изнова новим ситуацијама. Подробнијем и бољем разумевању тих вештина, верујемо, може притећи у помоћ савремена психологија

---

¹ О томе видети: Тодоровић, Н; Бјелица, М. /Јевтовић, З; Ђурић, Д; Милер, Ј. итд.

² *Синopsis истраживачког чланка данског новинара Ларса Милера, у рукопису, љубазно нам је ставио на увид др Радивоје Петровић на чему му захваљујемо.*

Емоционална интелигенција као професионално преимућство

Један појам, утемељен у психологији тек у претпоследњој деценији XX века, могао би бити позајмљен доброј новинарској пракси у погледу делотворног приступа персоналним новинарским изворима информисања, због чега би даље заслуживао да протумачимо његове домете и, поготово, да установимо његову применљивост. Тај појам у психологији је емоционална писменост. Дефинише се као препознавање осећања, али и спознавање шта их узрокује у нама и у другима. Једноставно казано, емоционално писменим могли би се сматрати они људи који су у стању да разумеју туђа осећања и да саосећају с другима. Ипак, прецизира др Зоран Миливојевић, емоционална писменост почиње развојем способности да се осећања именују и изразе речима.³ Аутор даље објашњава да се о емоционалној писмености не може говорити само као о индивидуалној већ и као о социјалној категорији.

Пошто је савладана азбука емоционалне писмености, може се уз именовање појмова дефинисати и емоционална интелигенција: Основна теза од које полази концепт емоционалне интелигенције јесте да су емоције веома важни аспекти реалности, и то како сопствене емоције, тако и емоције друге особе.⁴ Суштина би била у томе да се емоционално интелигентим може сматрати особа чије освешћене емоције омогућавају и самоспознају и познавање других. Дабоме, и управљање према томе. А поента би била то да се препознавањем туђих осећања омогућава добро разумевање психолошких збивања у другима и, отуд, добар контакт с другима. Зар то није најважније за новинара? Управо у тој тачки долази се до сврсисходности тумачења емоционалне интелигенције, што би сваком појединцу могло бити од користи у друштвеном саобраћању, али сматрамо нарочито корисним у служби доброг приступа новинарским персоналним изворима информисања.

Зашто и беседник указује част најугледнијим слушаоцима

И у реторици је посебна пажња посвећена онима којима се беседник обраћа, слушаоцима, па првенствено оним слушаоцима чији друштвени статус и лични углед заслужује да буду и апострофирани. Истов-

³ Миливојевић, др Зоран (2008) *Емоције – Психотерапија и разумевање емоција*, „Психополис институт“, Нови Сад, стр. 243; више о томе: Големан, Данијел (2010) *Емоционална интелигенција*, „Геополитика“, Београд;

⁴ Миливојевић, наведено дело, стр. 245.

ремено, ословљавањем се чини част и поштовање... Ословљавање треба да одсликава искрено уверење говорника и стварно уважавање слушаца.⁵ Скуп, којем се говорник обраћа, може понекад да буде састављен од најугледнијих представника једне државе и њихових гостију тако да ће беседник, већ на самом почетку, најпре њима и да се обрати: „Ваше величанство, Ваша височанства, Ваша светости, Ваше високо преосвештенство, Ваше екселенције, Господо министри, даме и господо...“ Овакав скуп, узет за пример, састављен је од самих високих и највиших званичника: краља, принчева и принцеза, патријарха, митрополита, иностраних званичника као што су амбасадори акредитовани у нашој земљи.⁶

Да би написао извештај са таквог скупа новинар мора најпре познавати друштвени статус личности којима се беседник посебно обратио и разумети градацију у титулисању. Промисљајући критички, према новинарским критеријумима о важности и значају, схватиће да и најугледнији слушаоци, својим присуством, доприносе значају тога скупа. Зато је новинар дужан да и у свом извештају некако апострофира најугледније присутне. Али како? Набрајајући име и титулу уз сваког понаособ? То би захтевало простора (или времена) и могло би оптеретити извештај. Било би можда најекономичније и најцелисходније да новинар, негде на почетку извештаја, цитира беседника баш онако како је и он апострофирао најугледније личности. Ако је извештај намењен штампи, онда би се цитат можда могао издвојити и у посебан антрфиле. Сматрамо да би тако погодио суштину и то у најсажетијем облику.

Откад исказивање поштовања у персоналном обраћању

Ословљавање и обраћање, којим новинар стиже до сваког свог персоналног извора информисања, уз поштовање друштвеног статуса и личности свога сабеседника, за новинара и његов професионални успех је значајнији и важнији, чини нам се, него за ма коју другу професију. Да зато једним историјским примером осветлимо мало познату занимљивост из античке старине. Одакле и откад обраћање са „ВИ“? Потиче из Римске империје и из IV века. Од тих времена заменицом „ВИ“ ословљавани су само и искључиво императори, цареви. Сви други поданици,

---

⁵ Животић, др Радомир (2013) *Небрига о језику и политичко општење*, „Јасен“, Београд, стр. 206.

⁶ Нушић, Бранислав Ђ. (2009) *Реторика – наука о беседништву*, приредио Војислав Јелић, „Чигоја“, Београд, стр. 66.

без обзира на друштвени статус, обрађали су се једни другима са „ТИ“. Требало је да протекне готово читав један миленијум, тачније до освита средњег века, па да се овај обичај учврсти у Западној Европи и значајно прошири. И даље је ословљавање владара остало са „ВИ“, као ознаком поштовања, али је проширено и на друге сходно њиховом угледу и друштвеном статусу. У том духу и отад је овај обичај захватао људе и народе на удаљенијим меридијанима - од запада до истока и од севера до југа Европе.⁷

Шта данас све садржи однос комуникатора који је у амплитуди од „ВИ“ до „ТИ“? И семиотички и метафорично тај однос асоцира на релацију у чијем је средишту друштвени статус комуникатора манифестован културом говора. Зато се узајамни статус двају комуникатора може представити следећим релацијама: ТИ – ТИ; ВИ – ВИ; ТИ – ВИ и ВИ – ТИ.

ТИ – ТИ је ословљавање комуникатора које означава друштвену равноправност и емоционалну блискост. Тако се обрађају једни другима генерацијски блиски људи, или колеге истога ранга, или чланови породице... ВИ – ВИ је ословљавање које такође изражава друштвену равноправност, али без присности и емоционалне блискости, због чега је онда формално, званично, с резервисаношћу између комуникатора... ТИ – ВИ одликује неравноправност у комуникацији било због генерацијског односа старији – млађи, било због друштвеног статуса надређени – подређени. И о супротном односу између комуникатора у релацији ВИ – ТИ може се рећи нешто слично. У претходним двама релацијама је важно утврдити шта проузрокује било какво ремећење у ословљавању. Свакако сугерише промену односа између комуникатора. Можда и друштвеног статуса. Несумњиво и емоционалног односа међу говорним лицима. Није редак случај да се може тумачи и као увреда.⁸ (Занимљиво је, па зато и вредно напоменути да, два језика у свету, енглески и хебрејски, имају само заменицу ТИ, па је на тај начин комуникација, не само у граматичком него и у психолошком смислу, растерећенија и једноставнија.)

Сликвито представљање четири релације с различитим односима говорних лица у комуникацији не може се сврстати ни у какве граматичке категорије. Језичка средства су, у преносном смислу, послужила да окарактерису друштвени статус учесника у вербалној комуникацији. Зато је та појава, опет у преносном смислу, и названа „граматиком“

⁷ Шипка, Милан (2008) *Култура говора*, „Прометеј“, Нови Сад, стр. 218.

⁸ Шипка, наведено дело, стр. 219/220.

друштвеног статуса.⁹ Условљена је мноштвом чинилаца, почев од типа културног модела из којих потичу учесници у комуникацији, затим средином и традицијом, понекад можда и званичним протоколом или и бонтоном, а свакако је артикулисана особеном културом говора сваког учесника у комуникацији понаособ.

Ословљавање најугледнијих сходно друштвеном статусу

Као и у животу, тако и у новинарству, некако је најважнији баш први корак. Отуд је адекватно ословљавање саговорника увек прва и права препорука новинару према извору информисања.

Ако не звањем или титулом, сходно друштвеном статусу, даму ћемо ословити са **госпођица** или **госпођа**. Али ако при писању хоћемо да додамо и презиме, онда је као удата жена **госпођа Петровић** или **госпођа Петровићка**, а њена још неудата кћер је госпођица Петровићева, никако Петровићка, јер би се неодговарајућим ословљавањем могао погрешно, и чак увредљиво, протумачити њен друштвени статус.

Разумљиво је онда што би поготово новинарство ословљавање и обраћање личностима високог друштвеног статуса, на високим државним функцијама, требало да буде одговарајуће и унапред смишљено. Тако се председнику државе, председнику владе, министру, државном секретару у министарству, заменицима и помоћницима министарским, посланицима у парламенту и, у сваком случају званичницима, доследно треба обратити са **господине председнице, господине министре, господине државни секретару, господине посланиче...** У томе није само протоколарно понашање или и уважавање бонтона, него суштинско поштовање друштвеног статуса те личности, уз одговарајуће омеђивање дистанце између те личности и новинара. Евентуално изостављање ословљавања са „господине“, чак и ако новинар лично и од раније познаје такву личност, може се протумачити као неспретно, неумесно и у сваком случају недопустиво ремећење неопходне дистанце, чиме новинар ризикује да и пре почетка разговора отвори дијалог сасвим неучтиво или чак и увредљиво.

Универзитет у Болоњи, *Alma Mater Studiorum*, као најстарији у свету с непрекинутом традицијом високошколског образовања од XI века,¹⁰ више се данас помиње по Болоњској декларацији него као узорит

⁹ Шипка, стр. 218.

¹⁰ Најстарији универзитет у Европи, основан 1088. У XII и XIII веку постао је главни центар студија грађанског и црквеног права, и узор универзитетима широм Европе.

и за све друге потоње универзитете. Свакако је он претеча и у формирању односа између професора и студената, па и у обраћању и ословљавању. Вековима су студенти могли ословити и обратити се свом професору искључиво са **господине професоре**. То је однос с поштовањем, с дистанцом и свакако с уважавањем друштвеног статуса. Данас се од тога ословљавања одступа и на том најстаријем Универзитету, баш као и на Универзитету у Венецији или било где другде у свету. Дух времена? Ново доба? Можда и друштвени статус универзитета данас? На то питање као да одговора засад нема. Али има једног подсећања на дојучерашњи свет социјализма који је, од када је нестао, оптуживан за штошта, па и за доследност у недоследности. Ипак, званично ословљавање на универзитету било је сасвим доследно са **друже професоре, другарице професорка**. Одступање занемарљиво. Будући да су универзитети и данас образовно-васпитне установе, добро би било подсетити их и на ову њихову другу, углавном и увелико занемарену функцију, ако не и на друштвени статус, због чега онда и подсећање на *Alma Mater Studiorum* као и на овај краћи преглед данданашњег ословљавања и обраћања на универзитету. За новинаре је, дакако, корисно да се и с тиме упознају.

Још је у деликатнијем положају новинар ако се нађе пред саговорником, чији га друштвени статус сврстава, ни мање ни више, него баш у бесмртника. Дабоме, реч је о члану академије наука и уметности за којег се уобичајено каже да је тим избором овековечен у бесмртника. До тога највише држи Француска академија,¹¹ једна од најстаријих у свету у коју је ваљда најтеже и ући, јер јој је број чланова ограничен. Неопходан услов за избор новог члана Француске академије је да претходно умре неки од тачно четрдесет доживотних академика, јер нови може бити изабран само на тако упражњено место. Али толико ригорозе при избору нових чланова нема у другим националним академијама, па ни у нашој српској. Редовни чланови Српске академије наука и уметно-

---

Његов Медицински и Филозофски факултет основани су око 1200, а Факултет природних наука у XVII веку. Жене су добиле право да на њему студирају и предају крајем XVIII века. *Енциклопедија Британика*

¹¹ Француска академија основана је 1635. године. Оснивач је кардинал Ришеље за владавине краља Луја XIII. Разлог за оснивање проистиче из дужности која јој је намењена, а то је уједначавање и усавршавање француског језика, што је задржала и што остварује до данас. Чланови Француске академије, академици, носе популарно име „бесмртници“ зато што је кардинал за Академију установио крилатицу „За вечност“. Није имао у виду чланове академије, него бесмртност француског језика. Та је чињеница најпре занемаривана, а онда и заборављена, тако да је појам „бесмртник“ усвојен и за академике најпре у Француској, па у Европи, а затим и широм света.

сти носе титулу **академик**. Али том титулом новинар се никад не обраћа академику, него, на пример, са господине професоре, ако је професор универзитета, или маестро¹², ако је композитор или диригент. Међутим, у писаном тексту уз име личности написаће академик тај и тај ако жели да нагласи његову изузетност у струци и посебност чланством у академији.

Да се зачас осврнемо на тему, опет примерице, али са духовитије стране. Није новинар можда ни био свестан кад се великом драмском уметнику, данас покојном Петру Краљу, обратио током интервјуа са **господине Краљу**. Спонтану шалу режирала је брзоплетост новинара и презиме драмског уметника. Међутим, обраћање крунисаним главама, то јест личностима краљевског или кнежевског порекла, искусили су као искушење многи новинари нарочито у бившим комунистичким државама. Веома упечатљиву анегдоту испричао нам је принц Томислав Карађорђевић. После вишедеценијске законске забране повратка у отаџбину свим члановима династије, он је деведесетих година прошлог века био први међу Карађорђевићима коме је то одобрено. Мноштво несналажења и још више недоумица о томе шта и како с принцом, па разуме се и у погледу његовог друштвеног статуса и, нарочито, ословљавања. Приликом првог интервјуа за локалну телевизију новинар је успео да се обавести и како да ослочи свог краљевског госта. Али, чим су се камере упалиле као да му је сва припрема нетрагом ишчилела. У духу ондашњег времена водитељ се обратио госту са – **друже принче...** На свој посебан начин препричавао је принц Томислав ову анегдоту, свакако духовито, али више сажаливо него супериорно.

Иако се таква прилика ретко указује, суверену неке краљевине, краљу и краљици, новинар се може обратити само са **Ваше величанство**, док ће у тексту написати **Његово, Њено величанство**. Краљевске потомке, принчеве или принцезе ослочиће са **Ваше височанство** и при писању **Његово, Њено височанство**. Још једна финеса постоји ако је суверен жена, то јест краљица, што није редак случај у Европи. Њен супруг не може имати краљевску титулу, него само принца или војводе, па ће, сходно томе, и бити ословљен са **Ваше височанство**. И кнез на челу кнежевине је титулисан као височанство.

Ипак, чешће контакте новинари остварују с иностраним дипломатским представницима акредитованим у нашој земљи. Изванредног и опуномоћеног амбасадора, што је званичан назив његове титуле и што

¹² Маестро, од италијанске речи *maestro*, значи *мајстор, учитељ, уметник, вештак; нарочито велики мајстор у стварању музичких дела, учитељ музике.*

дефинише његов дрштвени статус, новинар ће ословити са **Ваша екселенцијо**,¹³ док ће то поштовање исказати у писању речима **Његова екселенција** амбасадор те и те земље у Србији уз име и презиме. На истоветан начин са Ваша екселенцијо новинар ће ословити и председнике влада или држава, као и друге истакнуте иностране званичнике.

Обраћање верским великодостојницима и исправно ословљавање

Најчешће контакте новинари имају с верским великодостојницима, поготово од када они знатније учествују у јавном животу. Зато ћемо тим њиховим хијерархијским чиновима, од којих неки трају и хиљадама година, чинећи обележје друштвеног статуса, посветити дужну пажњу, и истовремено упутити младе и нарочито будуће представнике медија у ту толико важну а ипак некако неоправдано занемарену област. Изложићемо исправна ословљавања верских великодостојника у правосло ваљу, у католичанству, у исламу и у јудаизму, као највећим монотеистички религијама заступљеним у Србији.

Тако је на врху пирамиде православних цркава Васељенски патријарх са седиштем у Цариграду. Потпуна титула актуелног васељенског патријарха гласи **Његова свесветост архиепископ цариградски, новомирски и васељенски патријарх Вартоломеј Први**. Он је први међу једнакима према готово двехиљадугодишњем црквеном канону, али је његова титула јединствена. Обраћање Васељенском патријарху је **Ваша свесветости**, а у писању **Његова свесветост Васељенски патријарх**. Колико је вековне патине, умне учености и достојанственог традиционализма у само једном писму Његове свесветости Васељенског патријарха Мелетијуса, лако ћемо се уверити захваљујући његовом писму и обраћању великом научнику Милутину Миланковићу, због чега га као илустративан пример преузимамо из књиге *Кроз васиону и векове*.¹⁴

¹³ Екселенција, од латинског појма *excellentia*, у значењу *одличност, изврност*; као титула министра; *узвишеност, преузвишеност*. У широкој употреби је поједностављен појам *екселенција*.

¹⁴ Писмо васељенског патријарха Милутину Миланковићу: „Мелетиус, милошћу божјом архиепископ Константинопоља – Новог Рима и васељенски патријарх. Велеучени гоподине професоре, Чедо у Господу љубљено Наше Смерности, благодат нека је с Вашом Великоучености и мир од Бога. Пошто је у Нашем Светом и Часном Синоду прочитана одлука Свеправославног Конгреса о календару, у циљу правилног усвајања њеног, које је усвајање већ следовало, као што то јављамо Пресветим Православним Црквама, Часни Синод је с особитим признањем примио к знању најдрагоценију сарадњу Ваше дубоке

Титула свих других патријарха православних цркава је **Његова светост**. На челу Српске православне цркве је **Његова светост архиепископ пећки, митрополит београдско-карловачки и патријарх српски Иринеј**. У директном обраћању новинар ће га ословити са **Ваша светости**, а нипошто свет(л)ости. Уз ово још једно подсећање. Дакле, Његова светост, блаженопочивши патријарх Павле, привлачио је пажњу медија и нарочито фоторепортера. Један међу њима, који се посебно одликовао у портретисању знаменитих личности, приближивши се патријарху, осмелио се толико да је чак почео понешто и да зановета, очекујући ваљда да му патријарх помало и позира. Притом се Његовој светости непрестано обраћао са **Ваша свет(л)ости**. Једног момента патријарх се обазре на њега рекавши: - Моја је светост, а твоја је светлост, млади човече! Уз поуку о исправном ословљавању и друштвеном статусу, алузија је била на светлост блица.

Ословљавање других православних црквених јерарха у директном обраћању и при писању је на следећи начин: архиепископа са **Ваше блаженство, Његово блаженство**; митрополита са **Ваше високо преосвештенство, Његово високо преосвештенство**; епископа или владикау са **Ваше преосвештенство, Његово преосвештенство**; истоветно се титулише и викарни епископ (епископ без епископије). Остали црквени великодостојници – протојереј ставрофор, протојереј, чтец, ипођакон, ђакон, протођакон титулишу се само са **отац, оче** уз лично име. На тај начин је и обраћање монасима и монахињама, па и када су старешине манастира у својству игумана или игуманије, са **оче** и **мати** уз монашко име.¹⁵

На челу свих хришћана католичке вероисповести је **Свети Отац Папа**, коме је обраћање са **Свети Оче** или **Ваша Светости**, а при писању **Његова Светост поглавар Католичке цркве папа Фрања**; кардиналу се обраћа са **Ваша узоритости** и при писању се користи **Његова узоритост**; бискупу је обраћање са **Ваша преузвишености** и при писању **Његова преузвишеност**. Неће погрешити новинар ако бискупа ослови и са **Ваша екселенцијо**, поготово ако је новинар друге вероиспо-

---

Великоучености као члана Свеправославног конгреса при састављању те одлуке, којом је тако срећно и потпуно решен један од првих задатака Свеправославног Конгреса, и у опште тако важно календарско питање. С тога, по једногласној синодској одлуци, изјављујемо драге воље овим Нашим честитим писмом нарочиту похвалу и захвалност Вашој Великоучености за такву просвећену и корисну сарадњу њену. Шаљући пак уз то и наше очинске поздраве и благослове, молимо се за све што је најбоље Богу, чија благодат нека буде са Вашом дубоком Великоучености.“ (Миланковић, *Кроз васиону и векове*, стр.77/78)

¹⁵ Извод Патријаршија

вести, ако је гностик или атеиста. Редовни католички свештеник осло-
вљава се са **дон** (скраћеница потиче од латинске речи *dominus*, у
значању господин), док је редовницима обраћање **фра** (скраћеница ла-
тинске речи *frater* са значењем брат) уз лично име и једног и другог.¹⁶

Званичан назив поглавара Исламске заједнице у Србији је **реисул-
улема** што према изворном арапском значењу именује врховног верског
поглавицу. У Србији је та личност **реисул-улема хаџи Адем ефендија
Зилкић**. Да протумачимо непознате речи: хаџи потиче од хаџија, што
означава оног верника који је посетио света места за муслимане¹⁷; ефен-
дија значи господин, господар. Поглавара Исламске заједнице у Србији
новинар ће ословити са **ефенџија** или са **Ваша екселенџија**. Верски
старешина муслима у Београду је **муфтија**, као најстарији по рангу му-
слимански свештеник у једном округу или у једној покрајини.¹⁸ Назив
верске титуле уз његово лично име пише се муфтија **београдски Муха-
мед-ефендија Јусуфспахић**. Обраћање муфтији је са **ефендија**.

Јудаизам је најстарија од три велике светске монотеистичке рели-
гије, уз хришћанство и ислам. Као најстарија, има одређених специ-
фичности које се односе на друштвени статус свештеника, као и на хо-
ризонтално друштво и његове вредности. О тим специфичностима пише
Исак Асиел, главни рабин у Србији: У јудаизму нема хијерархије као у
хришћанској цркви. Бог је Јеврејима заповедио да буду царство свеште-
ничко (Израцк, 19:6). Свештеници су у античко време били образована
елита за разлику од народа који је био неписмен. Конкретно у древном
Египту свештеничка каста је 20 година учила хијероглифе, и њихова
моћ и положај у друштву била је последица њиховог знања. Египат је
био пирамидално, вертикално, друштво са јасним границама где ко
припада. Идеја да читав народ буде царство свештеничко је у то време
била револуционарна идеја која је заговарала демократизацију образо-
вања и укидање касте. Тора, јеврејска Библија била је написана прото-
синајским писмом које броји 27 слова (не хијероглифа) и лако је могло
да се савлада. Библијска идеја изложена у наведеном стиху заговара
хоризонтални тип друштва у којем је свако могао, на основу својих спо-
собности, да оствари место у друштву. Стога је у јудаизму учење вид
богослужења и неписмен човек не може бити побожан. Истина, у касни-

¹⁶ Извор Надбискупија у Београду

¹⁷ Хаџија и хаџи је реч арапског порекла и значи *онај који је извршио хаџ, тј. код мусли-
мана који је посетио свету зграду Кабу у Меки, а код хришћана који је ишао на покло-
њење Христовом гробу у Јерусалиму*. Извор: Шкаљић, Абдулах (1985) *Турцизми у срп-
скохрватском језику*, „Свјетлост“, Сарајево, стр. 296.

¹⁸ Шкаљић, стр. 468.

јем јеврејском друштву је постојао цар, и посебно свештенство које је служило у Храму, али друштво је као највиши идеал ценило учењаке Торе без обзира на њихово порекло. Стога је речено у Талмуду¹⁹ да постоје три круне: круна краљевства, круна свештенства (коени) и круна Торе, али круна Торе је највиша. Једном када је после јомкипурске службе²⁰ у јерусалимском Храму народ кренуо да прати првосвештеника до његове куће, и када су наишла два највећа учењака тога времена Шемаја и Авталијон, народ је оставио првосвештеника и кренуо је за Шемајом и Авталијоном, који су били потомци Санхериба²¹ и преобраћеници на јудаизам. У хоризонталном друштву постоји природна селекција на основу способности, а не према функцији или статусу. То је разлог зашто нема хијерархије и стога сваки Јеврејин старији од 13 година може једног дана да води службу у синагоги, да венчава и сахрањује уколико је довољно учен.²²

Хебрејски језик веома је стар и, због тога што му је корен у класичном хебрејском на којем је пре више од 3000 година писан Стари завет, сматра се „светим језиком“. Из старине потиче и особина савременог хебрејског језика да има само заменицу „ТИ“, за друго лице јединине, али не и заменицу „ВИ“, за друго лице множине, па је у складу с тиме и обраћање. Због тога је и ословљавање рабина поједностављено. Званичан назив за верског поглавара Јевреја у Србији је **главни рабин**.²³ Актуелна личност на овом положају је **господин рабин Исак Асиел**. Новинар му се може обратити са **господине рабине**. Верници могу да га ослове и присније са **раби Асиел**.

*

Преглед који смо изложили о адекватном ословљавању и обраћању високим званичницима, крунисаним главама и верским великодостојницима има, у контексту наше теме, бар двоструки циљ. Прво, да буде упутство и подсетник младим и будућим новинарима, Пи-Ар менаџерима и другим који се баве медијима у јавној комуникацији. Друго,

¹⁹ Талмуд, у јудаизму, систематска разрада и анализа одлокама Мишне, Гемаре и других усмених закона, укључујући и Тосефту. Постоје два Талмуда, које су написале две различите групе јеврејских учењака: вавилонски Талмуд (око 600. н. е.) и палестински (око 400. н. е.). Вавилонски Талмуд је обимнији и стога цењенији. Оба Талмуда излажу сопствену херменеутику, саопштавајући сопствени теолошки систем тако што тумаче Тору и показују њено савршенство и свеобухватност. Талмуд остаје текст од суштинске важности, посебно у правоверном јудаизму. *Енциклопедија Британика*

²⁰ Јомкипур, Дан очишћења, Дан помирења, један од најважнијих јеврејских празника.

²¹ Санхериби, пореклом Асирци, који су ратовали против Јевреја.

²² Текст Исака Асиела, главног рабина јеврејске заједнице у Србији

²³ Рабин је појам који значи *јеврејски свештеник, јеврејски вероучитељ*, а слободнији превод ове хебрејске речи је *мој учитељ*.

да укажемо на друштвени статус личности које су носиоци тих високих и највиших функција или звања као на веома вредан, у сваком случају специфичан, али и као могућ ексклузиван извор информисања за новинара.

Млад а даровит будући новинар, који је захваљујући теоријама и техникама још на универзитету савладао вештину сналажења и долажења до поузданих извора информација, свакако жели и корак даље, да стиче углед и име својим ексклузивним текстовима. Осврнућемо се зато и на то питање, којем, ни у литератури, није посвећена одговарајућа пажња.

Лексикограф и енциклопедиста у новинарству Душан Ђурић уочава да су о ексклузивним вестима, пре него што је и постојало новинарство, говорили антички филозофи. Подсећа на латинску пословицу *Raritas pretium facit* (Реткост подиже цену), затим на Марцијалову (*Marcus Valerius Martialis*) максимуму *Rara iuvant* (Што је ретко, годи), као и на Платонову сентенцу Изврсне ствари су ретке. Ђурић је о ексклузивним вестима писао: „Реткост, а нарочито ексклузивност, подижу углед новинару, а тираж листу и слушаност-гледаност електронским медијима. Ипак, нико не објављује ексклузивну вест по сваку цену. Зато енглеска новинарска изрека сажима професионално правило: Буди први, али буди у праву. Ексклузивна вест, дакле, мора да буде истинита.“²⁴

Речници српског језика или речници страних речи и израза дају следећа објашњења појмова ЕКСКЛУЗИВНО – искључиво, једино, само; док за појам ЕКСКЛУЗИВАН – строго усмерен, строго ограничен, искључив, који није доступан свима. Ако би се овај језички дискурс применио на новинарску праксу, онда би најближе објашњење било за, на пример, ЕКСКЛУЗИВНУ ВЕСТ – једина, искључива, строго усмерена, која није доступна свима.

Новинар који даје ексклузивну вест, да би био најбржи, да би био први и једини, мора да претекне, да надмаши, да надмудри, па и да победи све колеге на истом догађају. Али, да би то остварио, неопходно је да претходно убеди своју редакцију. Сва би му настојања остала узалудна ако према вести, или према њему као новинару, не би било поверења и ако му се не би указала подршка.

Ексклузивна вест је ауторско дело једног новинара, и на њу нико други не може да полаже право; а толико је драгоцену да би је свако пожелео. Зато што не познаје границе, стреми према највишим дометима.

²⁴ Ђурић, Душан (2003) *Новинарски лексикон*, „Уи маркетинг прес/Компанија *Новости*“, Београд, стр. 53.

Како би се онда могла дефинисати ексклузивна вест у новинарској пракси? То је прва, једина, најбржа, вест која није доступна свима. Од најширег је значаја. Најбоља је уз услов ако јој је значај глобалан. Тиме јој је онда условљена и прихваћеност у медијасфери.²⁵

*

Уверили смо се да специфични извори информисања, о којима је било речи, представљају праву благодат новинаровог адресара. Личности из врха власти, крунисане главе, угледници највиших научних институција и са универзитета, јерарси монотеистичких религија, као извор информисања, често могу, а неретко то и чине, да и недоступне информације учине доступним јавности. Реткост, као у сентенци, свакако подиже цену. Ни ексклузивност притом није далеко. Недостаје још покушај да дефинишемо друштвени статус тих специфичних извора информисања, уместо на почетку, на крају, јер, будући толико разнородни и специфични, лакше их је сагледати и размотрити тек пошто су одреда прегледно изложени. Он, то јест друштвени статус тих личности највишег интегритета огледа се и у и у титули, у звању и у знању, и у посебности, у јединствености и у непоновљивости, па и у извесној неприкосновености... Свакако још у понечему. Можда и у харизми, у оном изворном значењу њеном, као о милосном дару, дару од милоште, то јест нарочитом духовном дару. Заиста, она недоступна информација и јест духовни дар тек пошто се обелодани у јавности. Тиме се верујемо потврђује, и емпиријски доказује, да је друштвени статус личности с харизмом директно сразмеран вредности информација, које су од њих потекле. Новинар који то схвата, развија своју емоционалну писменост и усавршава емоционалну интелигенцију, на добром је путу да задобије поверење и стекне неопходне добре контакте са изворима информисања који му, опет према својој вредности и значају, и доносе одговарајуће професионално преимућство.

Литература:

1. Todorović, Neda (2002) *Novinarstvo – istraživačko i interpretativno*, „Ћigoja“, Beograd;
2. Bjelica, Mihailo / Jevtović, Zoran (2008) *Novinarstvo u teoriji i praksi*, „Pres-servis“, Beograd;
3. Jevtović, Zoran (2009) *Novinarski izvori informacija*, CM, časopis za upravljanje komuniciranjem, broj 11, godina IV, leto 2009;

---

²⁵ Поточан, Будимир (2007) *Агенцијско новинарство у теорији и пракси*, у електронској форми, стр. 79-92.

4. Miler, Lars (2013) Sinopsis istraživačkog članka, u elektronskoj formi
5. Potočan, Budimir (2007) Agencijsko novinarstvo u teoriji i praksi, u elektronskoj formi;
6. Goleman, Danijel (2010) Emocionalna inteligencija, „Geopolitika“, Beograd;
7. Milivojević, dr Zoran (2008) Emocije – Psihoterapija i razumevanje emocija, „Psihopolis institut“, Novi Sad;
8. Šipka, Milan (2008) Kultura govora, „Prometej“, Novi Sad;
9. Nušić, Branislav Đ. (2009) Retorika – nauka o besedništvu, priredio Vojislav Jelić, „Čigoja“, Beograd;
10. Životić, dr Radomir (2013) Nebriga o jeziku i političko opštenje, „Jasen“, Beograd;
11. Milanković, Milutin (1952) Kroz vasionu i vekove, „Tehnička knjiga“, Beograd;
12. Đurić, Dušan (2003) Novinarski leksikon, „Yu marketing pres/Kompanija Novosti“, Beograd;
13. Popović, Tanja (2007) Rečnik književnih termina, „Logos Art“, Beograd;
14. Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika (1968) Knjiga 5, SANU/Institut za srpskohrvatski jezik, Beograd;
15. Rečnik srpskohrvatskog književnog jezika (1967) „Matica srpska/Matica hrvatska“, Novi Sad/Zagreb;
16. Škaljić, Abdulah (1985) Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku, „Svjetlost“, Sarajevo

EMOTIONAL LITERACY IS THE "GRAMMAR" OF SOCIAL STATUS

Resume: Within the framework of the topic on specific and exclusive sources of information in contemporary practice, a particular emphasis is on the mastery of access to such sources through adequate approach, naming and addressing the exquisite interlocutors of the journalists. In order to familiarise this skill and the young, future representatives of the public word, in reference to contemporary psychology, the terms emotional literacy and emotional intelligence are interpreted, being considerably popular, in general, in science and fiction, to the point that even some world's best-sellers have been written about it. On those grounds, we approached the processing of the specific journalists' sources of information. The text is based on the postulate in journalism that the quality of the information is equal to the quality of the source of information, which is empirically grounded through the report of numerous selected examples. In addition, from the above mentioned stem the terms exclusivity and exclusive news, for which reason they are tackled in this essay, as well.

Key words: sources of information, emotional literacy, emotional intelligence, social status, naming and addressing, exclusivity